

XORIJIY TILLARNI O‘QITISHDA INTEGRATSION ALOQALARDAN FOYDALANISH MEXANIZMI

DOI: 10.5281/zenodo.11127340

Norova Nargiza Xalmamat qizi

Nukus davlat pedagogika instituti 13.00.02- Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ichta’lim) mutaxassisligi II bosqich tayanch doktoranti

E-mail: norovanargiza592@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada xorijiy tillarni o‘zlashtirish naqadar muhimligi va uni boshqa fanlar bilan aloqadorligini oshirish natijasida ma’lumotlar bazasini kengaytirish to‘g‘risida tavsiyalar berilgan, xulosalar chiqarilgan. Ta’lim bosqichlarida xorijiy tillarni o‘qitishda fanlararo aloqadorlikdan foydalanishning yutuqlari ochib berilgan.

Kalitso‘z: Xorijiy til, integratsiya, CLIL, tabiiy fanlar, dars jarayoni, til ko‘nikmalari, kommunikatsiya.

Аннотация: в данной статье рассмотрена важность изучения иностранных языков и повышения его связи с другими предметами, в результате чего даны рекомендации по расширению базы данных, сделаны выводы. Достижения в использовании междисциплинарности в обучении иностранным языкам выявлены в педагогических исследованиях.

Ключевые слова: Иностранный язык, интеграция, CLIL, естественные науки, учебный процесс, языковые навыки, общение.

Abstract: in this article, the importance of learning foreign languages and increasing its connection with other subjects, as a result of which recommendations to expand the database were made, conclusions were drawn. The achievements of the use of interdisciplinarity in the teaching of foreign languages have been revealed in educational researches.

Key word: Foreign language, integration, CLIL, natural sciences, teaching process, language proficiency, communication.

Hozirgi globallashuv jarayonida ko‘plab ma’lumotlarni toppish va ular bilan ishlash, ularni to‘g‘ri talqin etish, asoslilarini saralash, tajribalar almashish uchun ham xorijiy tillarni bilish juda muhim hisoblanadi. Hamma vaqt dunyo bo‘yicha ilmiy izlanishlar o‘z faoliyatini yuksak cho‘qqisiga chiqishga harakat qilishgan va bu jarayon davom etib kelmoqda. Bir tadqiqot boshqa bir makonda o‘zgacha uslubda izlanayotgan, yoki asoslangan bo‘lishi mumkin. Shu bois, barcha kerakli va to‘liq ma’lumotlarga ega bo‘lish, uni ta’lim va davlat rivojiga hissa qo‘shish uchun xorijiy tillarni bilish dolzarb masala bo‘lib kelmoqda.

Yurtimizda olib borilayotgan islohatlar xorijiy tillarni o‘rganish uchun keng imkomiyat ochib bermoqda va bu shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish uchun naqadar muhimligi aks ettirmoqda. Mamlakatimizda xorijiy tillarni o‘rgatishni ommalashtirishni yangi bosqichga olib chiqish va sohani rivojlantirish uchun tizimli ishlarni tashkil etish, ulg‘ayib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash, buning uchun barcha shart-sharoitlarni yaratish maqsadida [3] O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 19-yanvar 2022-yildagi 340-sonli “Xorijiy tillarni o‘rganishni takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” qarori ishlab chiqildi, ko‘plab ishlar amalga oshirildi va amalga oshib kelmoqda. Chet tillarini o‘rgatish ta’limning ilk bosqichlaridan boshlangan va bu tilni o‘rgatishga tayyorlov kurs deb qarasa bo‘ladi. Negaki, bunda bolalarga ma’lum mavzuga doir tizimlashtirilgan so‘zlarni yod oldirishdan boshlanadi.

Bugungi kunda bilimlarni o‘quvchilarga yetkazib berishda eng samarali usullardan biri bu- integratsiyadir. Fanlarni o‘zaro integratsiyalash olinayotgan bilimlarning sifat darajasini oshishiga xizmat qiladi. Har bir darsni integratsiya qilib bo‘lmaydi. Dars davomida fanlararo aloqadorlikdan foydalanishda, avvalo, mavzular bir-biri bilan o‘zaro mos bo‘lishi kerak. O‘quv jarayoni integratsiya predmetlar tizimini inkor etmaydi, integratsiya tizimini takomillashtiradi, kamchiliklarini bartaraf etadi. Predmetlar orasidagi aloqalar va bog‘liqliklarni chuqurlashtiradi, bunday yondashuvlar differensiva va integratsiya orasidagi munosabatlarni tushunishga tayanadi. Pedagogikaning maqsadi bir xil maqsad vazifalarga ega bo‘lgan turli fanlarning

element va qismlarini bir butunga birlashtirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, u integratsiyani amalga oshirishda o‘qituvchilarga yordam berishdir [177, 1].

Bugungi kunda eng dolzarb kommunikativ texnika bu intergatsion aloqalardir. Dunyo bo‘yicha xorijiy tillarni integratsiya qilib o‘qitish uchun CLIL (CLIL - Content and Language Integrated) metodologiyasi ishlab chiqilgan. Ya’ni mavzu va tilni integratsiya qilishni o‘rganish. CLIL harqanday narsani o‘zlashtirishga asoslangan o‘qitish usuli sifatida talqin qilinadi. Chet tili orqali fan sohasiva fan orqali chet tili. CLIL atamasi D. Marsh tomonidan kiritilgan va barcha o‘quv fanlari bo‘lgan vaziyatlarni tasvirlab bergan yoki fanlarning bir qismi o‘quv fanini o‘zlashtirish uchun chet tilida o‘qitildi va bir vaqtning o‘zida chet tilini o‘rganishga sharoit yaratiladi.

CLIL metodologik yondashuvining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- chet tillari orqali fanni, maxsus terminologik bazani o‘rganish, til va keying kasbiy faoliyatga tayyorgarlik;
- Ijtimoiy-lingvistik jihatdan rivojlanish uchun sharoit yaratish, muloqot qobiliyatlari, chettilini chuqurroq o‘rganish va orttirilgan malakalardan amaliy maqsadlarda foydalanish imkoniyatlari;
- Kognitiv va tarbiyaviy jihatdan o‘quvchilarning motivatsion komponenti, o‘zlashtirish va turli xil foydalanish ta’lim strategiyalari, ta’lim faoliyati shakllari va turlarini oshirishga yordam beradi[3,2].

Yuqoridagi fikrlardan xorijiytilarni o‘rganish naqadar muhimligini anglash qiyin emas. Hozirgi kundagi eng dolzarb masalardan yana biri o‘quvchilarga ekologik tarbiya berishdir. Bu jarayonni hayotning har bir bosqichida berish boorish lozim, ammo ilmiy asoslarga tayangan holda maktab davridan boshlanadi. CLIL metodologiyasiga asoslanib o‘quvchilarga tabiiyfanlarni o‘rgatishda xorijiy tillardan foydalanish orqali, bir vaqtning o‘zida ham bilim olish, ham til o‘rganish qobiliyatlarini shakllantirish mumkin. Maktab fan dasturlari ham mavzular izchilligini ta’minlagan holda tuziladi. Fanlar aloqadorligi ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Hozirda global muammolarning aksariyat qismi tabiat bilan bog‘liq. Shuning uchun o‘quvchilarga tabiiy fanlarni o‘qitishda xorijiy tillarni o‘rgatish, yoki aksincha xorijiy

tillarni o‘qitishda tabiatga muhabbatni uyg‘otish maqsadga muvofiqdir. Xorijiy tillarni bilish orqali o‘quvchilar jahondagi bo‘lgan va bo‘layotgan voqea-hodisalar, olingan ma’lumotlar bilan tanishishadi. Buning natijasida olgan bilim va ko‘nikmalarini o‘zlarining malakalarini oshirish imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Har qanday vaziyatda ham xorijiy tillarni o‘rganish, ularni boshqa fan predmatlari bilan bog‘lash o‘z natijalarini berib kelmoqda.

Xulosa o‘rnida shuni aytishim mumkinki, xorijiy tillarni o‘qitishda, integratsion tarzda olib borilgan bilim berish jarayonida o‘quvchilar quyidagi yutuqlarga erishish mumkin:

- Bir tushunchaning boshqa sohalarda ham qo‘llanilish o‘rni va ahamiyatini ongli tarzda anglash;
- Bir vaqtda bir necha fanlarni o‘zaro bog‘lash va ma’lumotlar bazasini kengaytirish;
- ma’lumotlarni sohaga oidlarini saralashga o‘rgatish;
- asosli manbalarni ajratish va ularni hayotda qo‘llay olishga sharoit yaratish;
- xorijiy tillarni o‘rganishda yod olish qobiliyatini mexanik emas, mantiqiy tarzda amalga oshishga ko‘maklashish;
- xorijiy tillarni boshqa fanlar bilan aloqadorligi, ma’lumotlar biri ikkinchisini to‘ldirishi, fiklash qobiliyatini yuksalishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mavlyanova Raxima. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi, innovatsiva va integratsiyasi. O‘quv qo‘llanma./R.Mavlyanova, N.Raxmankulova. - O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. - Toshkent. Voris nashriyoti, 2013. - 240 b.
2. Поленова А.Ю. Интеграция иностранного языка и содержания профессионально-ориентированных дисциплин в вузе // Интернет-журнал «Мир науки» 2017, Том 5, номер 5 <https://mir-nauki.com/PDF/15PDMN517.pdf> (доступ свободный). Загл. с экрана. Яз. рус., англ. 3
3. <https://lex.uz/docs/-5831978>